

Hrvojka Mihanović-Salopek i Vinicije B. Lupis, *Željezni duh: Prinos Jakete Palmotića Dionorića hrvatskoj književnoj baštini*, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Područni centar Dubrovnik, Zagreb — Dubrovnik, 2010., 474 str.

Točnije nasloviti knjigu o Jaketi Palmotiću nije bilo moguće. Taj idealan Dubrovčanin proživio je stvari najteže svakome čovjeku: smrt najbližih. To ga međutim ne čini posebnim onoliko koliko ono što je učinio u kontekstu i nakon osobne tragedije. Ukratko: u velikom potresu što je u jutarnjim satima 6. travnja 1667. zavio Dubrovnik u crno, gotovo ga uništivši ne samo fizički nego i geopolitički, Jaketa Palmotić izgubio je ženu i djecu, o čemu govori njegov najpoznatiji ep, *Dubrovnik ponovljen*, u kome glavni junak, auktorov alter ego, pripovijeda o strašnim prizorima zatrpane supruge i četvero djece. Bez obzira na vlastitu tragediju, a pomišljao je u trenutcima najcrnjega očaja i samome sebi oduzeti život, vrlo brzo uključio se u napore saniranja posljedica katastrofe i spašavanja države. Prema odluci Senata uputio se s Nikolicom Bunićem u osjetljivu diplomatsku misiju na Portu, a potom je pregovarao i s pašom Kara Mustafom čiji su apetiti spram dubrovačke imovine rasli sukladno oslabljenu položaju Grada.

Takva čovjeka i književna pregaoca poduhvatili su se stručnoj i kulturnoj javnosti prikazati auktori neupitna znanstvena ugleda i kapaciteta. Tome znanstvenome dvojcu, inače, nije prvi put da našu baštinu obogaćuju važnim znanstvenim priložima. Godine 2009. objelodanili su izvrsnu knjigu *Doprinos Petra Kanavelića hrvatskoj pasionskoj baštini* te se njihova suradnja na najbolji mogući način već institucionalizirala.

Dok se u prvoj knjizi obrađivao uglavnom samo jedan aspekt književnopovijesna tijeka, ova je monografski zahvatila jednoga književnog stvaratelja i njegovo doba prilazeći svome materijalnom predmetu književnopovijesno, komparativistički, opće i politički povijesno, genealoški, filološki, recepcijski.

Sukladno stručnim predilekcijama podijelili su auktori građu na sljedeća poglavlja: *Prilog poznavanju roda Palmotića i životopis Jakete Palmotića Dionorića (?—1680.)* (V. B. Lupis), *O rodu Jakete Palmotića* (V. B. Lupis), *Politički životopis Jakete Palmotića Dionorića* (V. B. Lupis), *Jaketa Palmotić Dionorić između diplomatskih dužnosti i književnosti* (H. Mihanović-Salopek), *Jaketa Palmotić Dionorić u okviru europske i dubrovačke barokne neoantičke tragedije i melodrame* (H. Mihanović-Salopek), *Raznolika lica dubrovačkih Didona* (H. Mihanović-Salopek), *Specifičnosti Didone Jakete Palmotića Dionorića, Jaketa Palmotić Dionorić u svjetlu filološke recepcije* (H. Mihanović-Salopek), *Likovna baština Dubrovnika Palmotićeve doba* (V. B. Lupis), *Opis i porijeklo Didone* (H. Mihanović-Salopek i V. B. Lupis), *Prijepisi Palmotićeve Didone* (H. Mihanović-Salopek i V. B. Lupis). Slijedi zajednički izrađena *Bibliografija*, podijeljena na popis izdanja djela Jakete Palmotića Dionorića i važniju literaturu o njemu. Tri priloga na kraju knjige s književnopovijesnoga stajališta osobito su vrijedna. Najprije je priložen prijepis/transkripcija teksta *Didone*, potom preslika izvornika teksta *Didone* te prevedeni ulomak *Diplomatskog izvješća* Jakete Palmotića.

Prva tri poglavlja, imajući prvenstveno opću historiografsku problematiku za materijalni, a historiografsko genealoški, povijesno politički i biografski uvid u građu za formalni predmet, pripala su peru Vicija B. Lupisa, povjesnika, arheologa i povjesnika umjetnosti. Prvo, usuprot naslovu, daje kra-

tak i dinamičan povijesni oris muževa koji su povijesno konfigurirali taj rod, ne i samoga Jakete. U drugome upoznajemo užu obitelj piščevu, istraženu vrlo temeljito, usprkos škrtim biografskim podacima razasutima u fragmentarno sačuvanim arhivacijama. Zanimljivo, iscrpno, brojnim arhivskim podacima fundirano jest treće u nizu poglavlje u kome do u detalje doznajemo ono po čemu je Jaketa Palmotić bio važna figura dubrovačke javne scene. Ocrtan je živim bojama zanimljiv, dobro obaviješten, pronicav čovjek oštra duha, precizne prosudbe, odmjerena suda, riječju, ogledni lik gotovo savršena diplomata. Auktor je minucioznom istraživanjem ušao u trag i svim Jaketinim društvenim vezama, rasteru koji određuje čovjeka čovjekom, potvrđujući njegovo mjesto u povijesti, dimenziji kojom se uzdižemo iz mraka prolazne pojedinosti do snage osobnosti kao modela i paradigme.

Korak dalje od izvrsnih uvodnih razmatranja, prema književnome polju djelovanja, jest poglavlje o osobnosti javnoga djelatnika ali i književnika iz pera Hrvojke Mihanović-Salopek. Ukratko je prikazan poznati ep *Dubrovnik ponovljen*, zanimljiv, kako se ističe i na ovome mjestu, književnopovijesno sa snažna prodora povijesnog realiteta u književno djelo. Potom slijedi nagovještaj o drami *Didone*, mladalačkome uratku izvedenu 6. veljače 1646., koja je, kao što je poznato, ostala u sjeni poznatijega, spomenutoga epa. Podsjeća nas auktorica i na pjesme prigodnice te na izgubljeni dio pjesničkoga opusa Palmotićeve o kome znamo iz svjedočanstava Serafina Crijevića i Ivana Kaznačića.

U narednom je poglavlju Hrvojka Mihanović-Salopek svoju pozornost intenzivno usmjerila Dionorićevoj *Didoni*. Na temelju vrlo široka izbora stručne literature, rekonstruirala auktorica Palmotićeve udio u libretistički zasnovanoj dramaturgiji, rekapitulirav-

ši razvojne tijekove toga, u starijoj hrvatskoj književnosti i kazalištu, dramskoga genrea specifična po tome što su hrvatski dramski auktori toga doba talijansku libretistiku percipirali prvenstveno literarno dramaturgijski. Naredno poglavlje posvetila je znanstvenica hrvatskoj recepciji vergilijanskog lika i motiva, aplicirana u naslovima *La Didone*, dramaturgiziranoj sceni iz melodrame Stjepana Zanočića objelodanjenom na talijanskome, rukopisnim prijevodom *Didone* vezanima uz epsko pjesništvo Luke Mihova Bunića i Đure Hidže i rukopisu drame *Didone* Ivana Franatice Sorkočevića, da bi se u poglavlju koje slijedi intenzivno posvetila toimenoj Palmotićevoj melodrami, opisujući je u svim filološki relevantnim aspektima. Jednako minuciozno prikazala je u zasebnome poglavlju recepcijske aspekte književnopovijesne pojave Jakete Palmotića Dionorića.

Pristupajući povijesnoj osobi kao sveobuhvatno dimenzioniranoj pojavi, poduzeli su auktori opsežno istraživanje svih kulturnih razina. U tom je pravcu usmjere-

no i poglavlje o likovnoj baštini Dubrovnika Palmotićeva doba u kome sinhrono upoznajemo Jaketu i njegov povijesni i životni kontekst. U zahvatima oboje auktora biografija je dobar povod ne samo za proširivanje znanja nego i za dokumentiranu pripovijest o dobu, političkim, društvenim i kulturnim prilikama. Materijalna ostavština vremena tako postaje svojevrstan tekst, svjedočanstvo o ljudskoj sudbini i duhu doba u kome se oblikovala. Takav se pristup u tradicionalnom nazivlju karakterizirao multidisciplinarnim i ništa ne smeta da ga i ovdje tako imenujemo, osim što nam je pripomenuti kako je tradicionalni metodološki instrumentarij oplemenjen elementima historiografske naracije, ali i iskustvom neo-historističkih auktora i načina mišljenja. To autorski dvojac nipošto nije omelo da, uza sve navedene metodološke rukavce, urone u realije do najmanjih sitnica, otkrivajući ne samo da arhiv može biti daleko zanimljiviji od predodžbe o hrpama zaprašenih papira, nego i da arhivski svesci znalčevu oku mogu biti izvor napete i korisne priče. O mukotrpu uranjanju u svijet papira koji nam jedini čuvaju prošlost svjedoče i zadnja dva poglavlja, gdje su se udružena pera oboje znanstvenika najprije poduhvatila minuciozna tekstološkoga istraživanja te objedinjavanja svih bibliografskih podataka važnih za predmet knjige.

Zahvaljujući iznimnom maru, vrhunskoj stručnoj obaviještenosti i interpretacijskoj darovitosti auktora, dobili smo sveobuhvatan snimak lika i doba Jakete Palmotića Dionorića, bitan i kao književnopovijesni uradak i kao kulturnopovijesna studija, ali iznad svega važan u ocrtavanju dramatičnoga, tragična i sudbonosna vremena dubrovačke povijesti. Prvi put orisan je i junčki lik čovjeka dostojna onoga natpisa ispod kojega je toliko puta u životu ulazio u vijećnicu Dvora: *Obliti privatorum, publica curate*. U situaciji smo čitajući Palmotićevo

diplomatsko izvješće (ulomak) shvatiti što znači vještina diplomata, osebujan spoj psihološke analize i političkih prosudbi. Također, u situaciji smo shvatiti ne samo značenje domoljublja nego i važnost sustava koji počiva na zajednici, na skupnovlasti, u kome je društveno dobro gotovo potpuno potisnulo privatne interese. Ujedno, u prilici smo naslutiti po čemu je to Dubrovnik kao državni organizam bio toliko poseban i kako od njega možemo i trebamo naučiti neke elementarne društvene i političke vještine prijeko nam potrebne upravo danas. U krajnjoj liniji, možemo se podsjetiti da baština nije samo restaurirana dekoracija, nego prvenstveno kapital čija glavica ovisi o mudrosti nas samih. Niz povijesnih priloga, obilje vrhunskoga likovnog materijala samu knjigu ujedno čini vrhunskim artefaktom, a doba i likove koje tretira prezentira na dojmljiv, stručno kvalitetan i općinstvu iznimno zanimljiv način. Dubrovački centar Instituta Pilar očito i ovim naslovom nagovješćuje novu stranicu u izučavanju bitnog dijela nacionalne povijesti.

• Antun Pavešković

Donald Rumsfeld, *Known and Unknown: A memoir, Sentinel HC, 2011., 832 str.*

Donald Rumsfeld, američki političar koji će ostati upamćen ponajprije po posljednjoj dužnosti, dužnosti ministra obrane u administraciji predsjednika Georgea W. Busha, objavio je nakon polustoljetne političke karijere knjigu sjećanja. U politiku je ušao u doba predsjednika Eisenhowera, a sa trideset godina osvojio je mjesto u Predstavničkom domu Kongresa kao najmlađi zastupnik u tome tijelu. U doba demokrata, predsjednika Kennedyja i Johnsona, bio je republikanski kongresnik, a za Nixonova i Fordova mandata obnašao je ključne kabinetske položaje u njihovim administracijama. Donald Rumsfeld bit će zapamćen i kao najmlađi (13. po redu) i najstariji (21. po redu) američki ministar obrane u ukupno dva mandata što ga, nakon Roberta McNamare, čini najdugovječnijim ministrom obrane SAD-a.

Posljednji mandat na tom položaju, od 2001. do 2006. godine, izazvao je najviše kontroverzija. Na dužnost je naime došao s punih šezdeset osam godina, devet mjeseci prije 11. rujna. Idejni sukreator američkog odgovora u obliku vojne intervencije u Afganistanu, a potom i u Iraku, bio je dobrim dijelom i Rumsfeld. Iako se u knjizi prisjeća i razdoblja prije 2001. godine, ona je posvećena prvenstveno okolnostima i posljedicama njegova djelovanja na mjestu ministra obrane George W. Busha.

Memoari Donalda Rumsfelda počinju objašnjenjem naslova knjige, *Known and Unknown*. Naime, upitan na jednoj konferenciji za novinstvo postoje li poveznice između Sadama Huseina i terorista koji se nastoje domoći oružja za masovno uništenje, odgovorio je: »Izvještaji koji govore da se nešto nije dogodilo oduvijek su bili zanimljivi, jer kao što znamo, postoje 'known

knowns' [poznate poznanice]; stvari koje znamo da znamo. Također znamo da postoje i 'known unknowns' [poznate nepoznanice]; time želimo reći da znamo kako postoje neke stvari koje ne znamo. Postoje međutim i 'unknown unknowns' [nepoznate nepoznanice] — one stvari za koje ne znamo da ih ne znamo«. Takvi nadahnuti odgovori nisu bili rijetkost, pa su u knjizi takve izjave okupljene pod naslovom *Rumsfeldova pravila*. Primjerice, ako se čovjeka ne kritizira, moguće je da nešto ne radi kako treba. Primjer su za to česta razmimoilaženja s Colinom Powellom i Condoleeom Rice u administraciji predsjednika Busha ili s Henryjem Kissingerom u administraciji predsjednika Nixona. Izjava se može gledati i u svjetlu Rumsfeldove nesklonosti samoevaluaciji odluka. Rumsfeld ne ostavlja mjesta ni mogućnosti da su neke političke odluke bile pogrešne, a ne izražava ni pretjerano žaljenje kada priznaje da je bio njihov sukreator ili ključna figura

